

NATURA 2000-HANDLEPLAN 2016-2021

Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand

Natura 2000-område nr. 173

Habitatområde H152 Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85, F86

Titel: Natura 2000-handleplan. Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand. Natura 2000-område nr. 173. Habitatområde H152. Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85 og F86.

Udgiver: [Guldborgsund Kommune](#)
Parkvej 37
4800 Nykøbing F
Email: natur-miljoe-plan@guldborgsund.dk

Lolland Kommune
Jernbanegade 7
4930 Maribo
ww.lolland.dk

Udgivelsesår: 2017
Forsidefoto: Troidænder og Taffelænder. Thomas W. Johansen
Kort: © Geodatastyrelsen
Redaktion: Lolland Kommune og Guldborgsund Kommune

Må citeres med kildeangivelse.

Indholdsfortegnelse

Baggrund.....	4
Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan	6
Behov for indsatser	8
Indsatser fordelt på aktør.....	9
Prioritering af den forventede indsats	11
Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse.....	12
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	13
Bilag 2: Kortbilag	19
Bilag 3. Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget	20

Baggrund

Et Natura 2000-område er et område, der er særligt bevaringsværdigt, idet det indeholder en til flere sjældne arter eller naturtyper, som på europæisk plan er i tilbagegang. Staten har udpeget 252 Natura 2000-områder i Danmark og de har udarbejdet en Natura 2000-plan for hvert område. Planerne beskriver målene for det enkelte beskyttelsesområde og fastlægger de indsatser, der skal ske indenfor planperioden 2016-2021. Natura 2000-planerne er blevet offentliggjort den 20. oktober 2015. [Planerne kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside](#)

Ud fra Natura 2000-planerne har kommunerne udarbejdet kommunale handleplaner, som skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet som et samarbejde mellem Lolland Kommune, Naturstyrelsen og Guldborgsund Kommune på grundlag af Natura 2000-plan for nr. 173 Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Planlægningen for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer varetages dog af MST og gennemføres hvert 12. år. Skovhandleplaner 2010-2021 gælder således fortsat. Kommunerne og MST er hver især ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af år 2021.

Kommunerne vil arbejde for, at gennemførelse af Natura 2000-handleplanen sker med frivillig deltagelse af lodsejere samt de økonomiske tilskudsordninger, der er til rådighed. Denne handleplan er den anden i rækken og planperioden løber frem til udgangen af år 2021.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-område, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne drifts- og plejeplaner. Naturstyrelsen ønsker selv at udarbejde drifts- og plejeplaner for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1. Herudover indgår denne drifts- og plejeplanlægning for offentlige arealer kun i handleplanens tabel 5. Guldborgsund Kommune er offentlig lodsejer af visse arealer indenfor Natura 2000-området. Da Guldborgsund Kommune ikke har plejeplaner for de specifikke naturtyper, indgår kommunens arealer som en del af de forvaltningstiltag, som kan ses i tabel 5.

EU's Habitatdirektiv (Rådets Direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer) er indarbejdet i dansk lovgivning gennem Miljømålsloven og Skovloven med tilhørende bekendtgørelser. Natura 2000-planerne er et redskab, der sikrer udførelsen af Miljømålsloven og Skovloven herunder overholdelse af Habitatdirektivet. Habitatdirektivets hovedformål er at fremme opretholdelsen af den biologiske diversitet under hensyntagen til økonomiske, sociale, kulturelle og regionale behov, der bidrager til en bæredygtig udvikling.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i Miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 119 af 26. januar 2017 med senere ændringer), bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016) og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000- skovplanlægning (bekendtgørelse nr. 946 af 21. juni 2016).

Den kommunale handleplan skal ifølge lovgivningen indeholde:

- En prioritering af kommunalbestyrelsens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag.
- De forventede initiativer, som kommunalbestyrelsen vil tage for at gennemføre Natura 2000-planen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljø- og Fødevarerministeriet og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er gennemført.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og – handleplanen til grund.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

De kommunale handleplaner skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen, for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000- planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen, og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner.

Den kommunale Natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer (lovbekendtgørelse nr. 1533 af 10. december 2017). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Handleplanerne har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i de miljøvurderede Natura 2000- planer. Da handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, er det kommunernes vurdering, at der ikke er behov for en fornyet miljøvurdering.

Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan

De kommunale handleplaner for første planperiode har været gældende siden udgangen af 2012. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-handleplanen for planperioden 2010-2015.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Table 1. Følgende projekter er finansieret via kommunernes egne midler, private fondsmidler, projekttilskud fra Miljøministeriet eller DUT midler (ha/antal)

Guldborgsund Kommune	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
	Hegning, rydning af tagrør, græsningsfaciliteter og afgræsning på strandenge	2,4 realiseret	104,6 realiseret
	Etablering af nye vandhuller	0	18 realiseret
	Identificering af ynglelokalitet for Damflagermus	0	1 projekt realiseret
	Opsætning og tilsyn med ynglekasser for Stor Skallesluger	0	1 projekt realiseret
	Kortlægning af ynglende terner, vandfugle mv samt identificering af plejebehov på øer, holme og forstrande.	0	1 projekt realiseret
	Etablering af nye vandhuller til Grønbroget Tudse, Strandtudse mv	0	18 realiseret
Lolland Kommune	Hegning, græsningsfaciliteter og afgræsning af strandenge, Avernakken på Fejø	0	22,3 realiseret
	Hegning, græsningsfaciliteter og afgræsning af strandenge, Svanevig	0	11,7 realiseret
	Hegning og afgræsning af strandenge, Femø Pølsepind	0	10 realiseret
	Slåning af tagrør og græsningsfaciliteter, Krambes Eng	0,8 realiseret	19,2 realiseret
	Slåning af tagrør, hegning, græsningsfaciliteter og af afgræsning af strandeng, Torrig Vig	0	20 realiseret
	Oprensning af vandhuller, Torrig Vig	0	3 realiseret
	Oprensning af vandhuller, Lyttesholm	0	3 realiseret
	Projektforberedelse Saksfjed-Lungholm	0	800 ha faciliteret
	Draget, Fejø ændret drift	0	18 ha planlagt

Tabel 2. Følgende projekter er finansieret gennem landdistriktsmidler og er faciliteret af kommunerne*

Guldborgsund Kommune	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
	Pleje af græs- og naturarealer	Alle arealer	Alle lodsejere oplyst om ordningen
Hegning, rydning, græsning	2,4	526 ha realiseret	
Etablering af optimale vandstandsforhold	0	211 (incl 108 ha af NST arealer i Bøtø)	
Lolland Kommune	Pleje af græs- og naturarealer	0,8 ha realiseret	72,8 ha realiseret
	Hegning	0	54 ha realiseret
	Rydning	0	39,2 ha realiseret

*gentagelse af projekter fra tabel 1, da midler fra 280 mio kr puljen (landdistriktsmidler) har kommunal medfinansiering. Inkluderer Natura 2000 tilskud, Natur- og Miljøprojektpuljen og 280 mio kr puljen (alle landdistriktsmidler).

Der er ikke iværksat Life-projekter inden for Natura 2000-området. Begge kommuner har haft afsøgt muligheden for deltagelse i et LIFE projekt omkring strandenge og rigkær.

Ud over de ovennævnte indsats har kommunerne søgt at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

Guldborgsund Kommune:

- Direkte skrivelse til alle lodsejere omkring Natura 2000-handleplanerne
- Direkte skrivelse til alle lodsejerne omkring landdistriktsstøtteordninger
- Tilbud om individuelle møder eller telefonsamtaler for alle lodsejere, hvor lodsejernes ejendomme er blevet gennemgået for habitatnatur eller arter på bilag I og IV. Herunder dialog om muligheder for støtteordninger og plejeordninger
- Dialog med landboforeninger om støtteordninger
- Direkte kontakt til udvalgte lodsejere som har bevaringsværdig habitatnatur eller arter
- Kontakt til kreatur- og fåreholdere i kommunen om deres behov for yderligere græsningsarealer, såkaldt "cow-dating"
- Udarbejdelse af plejeplaner for udvalgte områder
- Udarbejdelse af ansøgninger om hegning og rydning til landdistriktsstøtteordning
- Fund-raising via private fonde og offentlige kasser til hegning, rydning og etablering af vandhuller til bilag IV padder, kortlægning af flagermus
- Pressemeddelelser omkring muligheder for støtte til pleje- og nyanlæg af hegn og vandhuller
- Oplysning via kommunens hjemmeside samt [Kvæk mit vandhul er væk](#)
- Debat i det kommunale Grønne Råd omkring Natura 2000-indsatsen
- Kortlægning af bilag I arter på øer, holme samt strandenge
- §27 adgangsforbud jvf Naturbeskyttelsesloven for beskyttelse af ynglende terner på landtangen ved Vålse Vesterskov
- Frivillig beskyttelseszoner omkring ynglende Havørne
- Identificering af yngleplads for Damflagermus
- Kortlægning af ynglende flagermus på udvalgte lokaliteter
- Opsætning af redekasser for Stor Skallesluger
- Styning af poppelhegn og genplantning af levende hegn som bl.a. tilgodeser bilag IV flagermus og padder

Lolland Kommune:

- Direkte kontakt til udvalgte lodsejere som har bevaringsværdig habitatnatur eller arter
- Oplysning via kommunens hjemmeside
- Debat i det kommunale Grønne Råd omkring Natura 2000-indsatsen
- Aftale efter NBL § 19 c om drift af 7,0 ha af den sydlige spids af Femø, i form af afgræsning og slet.
- Styning af poppelhegn og genplantning af levende hegn som bl.a. tilgodeser bilag IV flagermus og padder

Behov for indsatser

Natura 2000-planen for nr. 173 Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand beskriver de konkrete mål for indsatsen, som sker på baggrund af udpegningsgrundlaget, som er listet i den statslige Natura 2000-plan. Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget fremgår af bilag 3. Hvor handleplanen for planperioden 2010-2015 ikke er gennemført i sin helhed, indgår den udestående indsats i opgørelsen over behovet for konkrete forvaltningstiltag i tabel 3 og 4.

Tabel 3. Behov for forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede forvaltningstiltag og metoder		Skøn over behov (ha)		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper*	Rydning af uønsket opvækst	Ca 10	Op til 5	Op til 15
	Forbedring af hydrologi	Ca 211	0	Op til 211
	Græsning eller høslæt	Ca 680	Op til 40	Op til 720
	Bekæmpelse af invasive arter	Ca 13	Op til 5	Op til 18
Skovnaturtyper uden fredskovspligt*	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	0	Op til 4	Op til 4
	Forbedring af hydrologi	0	0	0
Skovnaturtyper med fredskovspligt**	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	Op til 300	0	Op til 300
	Urørt skov	Op til 9	0	Op til 9
	Forbedring af hydrologi	Op til 8	0	Op til 8
Ny habitatnatur	<i>Rigkær og overdrev</i>	Op til 1	Op til 1	Op til 2

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1.

** Indsatsen videreføres fra sidste planperiode da de vedtagende skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. perioden 2010-2021.

Tabel 4. Behov for forvaltningstiltag for arter udover indsatser for naturtyper*

Forventede forvaltningstiltag og metoder	Skøn over behov (ha / antal):		
	Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Eksisterende kendte yngleområders hydrologi forbedres for plettet rørvagtel	1	Op til 6	Op til 7
Levesteder søges udvidet for plettet rørvagtel	1	Op til 6	Op til 7
Øer, holme og forstrande sikres mod tilgroning	5	Op til 18	Op til 23
Varetagelse af havørns og tranes levested mod forstyrrelser	3	Op til 1	Op til 4

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1.

Indsatser fordelt på aktør

I Natura 2000-planen indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne, Det drejer sig om følgende retningslinjer:

1. Der sikres sammenhæng mellem forekomster af rigkær (7230), overdrev (6210, 6230) og strandeng (1330) med henblik på at gøre arealet mere robust overfor:
  - a. Pludselige hændelser (fx ekstreme vejrforhold)
  - b. Klimaændringer
  - c. Mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer
  - d. Bidrage til etablering af større driftsenheder. Derved muliggøres endvidere opbygning af mere robuste bestande af områdets arter.
2. De kortlagte levesteder for Rørdrum, Rørhøg og Plettet Rørvagtel indenfor Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
3. Tilstanden af levestederne for Klyde, Fjordterne, Havterne og Dværgterne forbedres, således at 75% af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
4. Tilstanden af levesteder for Splitterne forbedres, således at alle de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
5. Iværksættelse af en bekæmpelse af invasive arter på naturtypen grå/grøn klit (2130) med fokus på arealer med en forekomst på over 10%.
6. Kommunerne og offentlige lodsejere skal være særlig opmærksomme på naturtyperne surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410) samt rigkær (7230) og arterne Mosehornugle og Eremit (jf områdets målsætning), som er i tilbagegang i denne biogeografiske region.

Det kan både være handleplanmyndighederne og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor angiver tabel 5 den aftalte opgavefordeling mellem handleplanmyndighederne og de offentlige lodsejere i Natura 2000-området.

Tabel 5 omfatter både private og offentlige arealer (inklusiv de offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejdet drifts- og plejeplan).

Table 5. Distribution of tasks between the action plan authority and public landowners

Indsats		Handleplanmyndighed		Offentlig lodsejer	Total
		Lolland Kommune	Guldborgsund Kommune	Naturstyrelsen	
Habitatnatur	Sikre sammenhæng mellem rigkær (7230), overdrev (6210; 6230), strandeng (1330)	Op til 10 ha	Op til 5 ha	0 ha	Op til 15 ha
	Opmærksom på surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410) og rigkær (7230)	Op til 10 ha	Op til 10 ha	Op til 70 ha	Op til 90 ha
	Bekæmpelse af invasive arter på grå/grøn klit (2130)	Op til 5 ha	Op til 1 ha	0 ha	Op til 6 ha
Levesteder for arter	Levesteder for Rørdrum fastholdes eller forbedres	Op til 1 sted	Op til 2 steder	Op til 1 sted	Op til 4 steder
	Levesteder for Rørhøg fastholdes eller forbedres	Op til 2 steder	Op til 6 steder	Op til 2 steder	Op til 10 steder
	Levesteder for Plettet Rørvagtel fastholdes eller forbedres	Op til 1 sted	Op til 3 steder	Op til 2 steder	Op til 6 steder
	Levesteder for Klyde, Fjordterne, Havterne og Dværgterne fastholdes eller forbedres	Op til 4 steder	Op til 9 steder	Op til 2 steder	Op til 15 steder
	Levesteder for Splitterne fastholdes eller forbedres	Op til 1 sted	Op til 1 sted	Op til 1 sted	Op til 3 steder
	Opmærksom på Mosehornugle	Op til 1 sted	Op til 1 sted	Op til 2 steder	Op til 4 steder
	Opmærksom på Eremit	Op til 1 sted	Op til 1 sted	0	Op til 2 steder

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2016-2021 har fokus på:

- sikring af naturpleje
- færdiggørelse og sikring af indsats fra planperioden 2009-2015
- sammenhæng i naturen
- levesteder for ynglefugle og bekæmpelse af invasive arter.

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden skal ske på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete forvaltningstiltag (tabel 3,4 og 5). Den nedenstående prioritering vil således afspejle den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

Indsatser over for lodsejere

GuldborgsundKommune:

- Opfølgning på kendte græsnings- og plejeaftaler indgået i 2009-2015
- Opfølgning på arts indsatser i 2009-2015
- Direkte brev til samtlige lodsejere med §3 indenfor Natura 2000-området
- Afholdelse af lodsejermøder med information om Natura 2000-planerne og støtteordninger
- Hjælp til ansøgninger til landdistriktsprogrammet til lodsejere, som er særligt interesserede i at gennemføre en indsats
- Udarbejdelse af plejeplaner for enkelte områder
- Dialog om nedsættelse af græsningstryk på følsomme arealer
- Dialog med landbrugsorganisationer
- Synlighed om muligheder på kommunens hjemmeside
- Fund-raising fra private fonde omkring indsatser

Lolland Kommune:

- Opfølgning på arts indsatser i 2009-2015
- Dialog med relevante lodsejere
- Dialog med landbrugsorganisationer
- Synlighed om muligheder på kommunens hjemmeside

Afsøge muligheder for større og komplekse forvaltningsindsatser Lolland

Kommune og Guldborgsund Kommune:

- Identificere mulige arealer for større pleje og forvaltningsindsatser
- Indgå dialog med lodsejere
- Afsøge muligheder for finansiering

Synergi mellem Natura 2000- og Vandplanindsats i den offentlige forvaltning

Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Lolland Kommune og Guldborgsund Kommunes hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i tabel 6, og i den forbindelse tager kommunerne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 6 viser kommunernes plan for interessentinddragelse, men der kan ske ændringer, hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det. Den gældende tidsplan kan altid ses på de enkelte kommuners hjemmeside.

Tabel 6. Forventet plan for interessentinddragelse

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Kommune
Orientering af Grønne Råd om projektstatus	Kommunerne afholder møder 3-4 gange årligt	Hele planperioden	Lolland Kommune Guldborgsund Kommune
Dialog med lodsejere	Direkte dialog evt. møder	Hele planperioden	Guldborgsund Kommune Lolland Kommune MST
Direkte skrivelse til lodsejere med §3 arealer i Guldborgsund Kommune	Brev direkte til berørte lodsejere om indholdet af Natura 2000-planen samt muligheden for tilskud	2016	Guldborgsund Kommune
Informationsmøde om Natura 2000-planen 2016-2021	Et møde for Falster og et møde for Østlolland	2016	Guldborgsund Kommune
Facilitering af "Cow-dating"	Brev direkte til alle dyreholdere om behov for yderligere arealer til afgræsning og pleje.	2017	Guldborgsund Kommune
Hjemmeside opdatering	Hjemmeside opdateres om Natura 2000-handleplaner samt nye finansieringsmuligheder	Hele planperioden	Lolland Kommune Guldborgsund Kommune MST

Projekterne gennemføres ved frivillige aftaler, og derfor er det i mange tilfælde ikke på nuværende tidspunkt muligt at beskrive hvornår projekterne fysisk bliver udført. Kommunen vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N173 Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Rødsand-Hyllekrog

Natura 2000-område 173 er et meget stort område på 79.069 ha, som overvejende er marint. Kyststrækningen er tilsvarende meget lang, uden markante skrænter, men med en hel del lavvandede bugter og vige. Strandenge med deres salttålende plantearter findes typisk som langstrakte bånd i kystlinjen.

Området dækker hele den sydlige del af Smålandsfarvandet, strækker sig ned gennem det smalle Guldborgsund og udvider sig igen, først i Bredningen syd for Nykøbing, for sidst at dække hele Lambo Farvandet indenfor sandrevlerne Rødsand og Hyllekrogtangen, samt sydligst en lille smal strimmel af Femern Bælt.

Naturstyrelsens arealer er få og spredte i det store Natura 2000-område. Ud til Guldborgsund ejer styrelsen ca. 68 ha ved Majbølle, som er den landfaste del af Majbølle Vildtreservat. Her er der ikke kortlagt terrestriske habitatnaturtyper endnu, men det vil muligvis ske, efterhånden som vegetationen etablerer sig på de deponerede udgravninger fra Guldborgsund tunellen. I Bøtø Nor er styrelsens areal 111 ha, som stort set svarer til det fredede fuglereservat. Her findes al den kortlagte habitatnatur (tabel I) på nær et lille klitareal ved Hyllekrog Fyr. Endelig ejer Naturstyrelsen Rødsand og nogle andre rev og småøer i farvandet mellem Lolland og Falster. Her findes klitnaturtyper, som endnu ikke er kortlagt.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- De kortlagte levesteder for rørdrum, rørhøg og plettet rørvagtel inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Tilstanden af levestederne for klyde, fjordterne, havterne og dværgterne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Tilstanden af levesteder for splitterne forbedres, således at alle de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen skal være særligt opmærksom på naturtyperne surt overdrev og rigkær samt mosehornugle, som er i tilbagegang i den biogeografiske region.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
1330	Strandeng	16,9
2130	Grå/grøn klit	1,4
7230	Rigkær	53,3
6230	Surt overdrev	15,6
2120	Hvid klit	0,2
2110	Forklit	0,1
I alt		87,5

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	15,6
			Naturtypebevarende pleje	15,6
	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	53,3
			Naturtypebevarende pleje	36,7
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	16,9
			Naturtypebevarende pleje	16,9
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen	0,1
			Naturlig dynamik	0,1
	2120	Hvid klit	Sikring af naturtypen	0,2
			Naturlig dynamik	0,2
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	1,4
			Naturtypebevarende pleje	1,4

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	6,0
			Græsning	Eksisterende	15,6
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,2
	7230	Rigkær	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	16,3
			Græsning	Eksisterende	53,3
	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	16,9
	2110	Forklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,1
	2120	Hvid klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
	2130	Grå/grøn klit	Græsning	Eksisterende	1,4

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	12,0
	7230	Rigkær	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	53,3
	1330	Strandeng	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	16,6

I tabel III og IV dækker kategorien ”Eksisterende” over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel III og IV. Som eksempel vil de hydrologiske forbedringer af lavbundsarealerne i Bøtø Nor bidrage til at forbedre levestedsforholdene for reelt eller potentielt forekommende ynglefugle, bl.a. trane, rørhøg, rørdrum, plettet rørvagtel og mosehornugle.

I Natura 2000-planen er en række fuglearter omfattet af områdespecifikke retningslinjer. For arterne rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel, splitterne, havterne, fjordterne, dværgterne og klyde gennemføres derfor nogle specifikke artsplejetiltag.

For ternernes og klydes vedkommende forventes der vedtaget en udvidelse af reservatbeskyttelsen på Rødsand, hvor den store eksisterende koloni (i 2015 250 – 300 ynglepar) p.t. er uden for. Denne indsats er også målrettet gråsæl, der her har en af sine få danske ynglelokaliteter samt spættet sæl. I Bøtø Nor forstærkes indsatsen mod prædation fra ræv ved nedgravning af flere kunstgrave.

Indsatsen er påkrævet, fordi der vedvarende kommer "overskydende" ræve til fuglereservatet fra nærliggende sommerhusområde.

I Majbølle vildtreservat på ca. 60 ha, hvor der endnu ikke er kortlagt habitatnaturtyper, foretages der ny hegning og fortsat afgræsning af hensyn til fuglearterne på udpegningsgrundlaget bl.a. rastende andefugle.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for øvrige arter på udpegningsgrundlaget end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af naturplejearket, der ligger som bilag til driftsplanen.

Tabel V: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
1365	Spættet sæl	Sikring af artens levested	2
1364	Gråsæl	Sikring af artens levested	2
A127	Trane	Sikring af artens levested	2
A132	Klyde	Sikring af artens levested	2
A222	Mosehornugle	Sikring af artens levested	1
A119	Plettet Rørvagtel	Sikring af artens levested	2
A081	Rørhøg	Sikring af artens levested	2
A021	Rørdrum	Sikring af artens levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
A195	Dværgterne	Sikring af artens levested	1

Tabel VI: Planlagte artsplejetiltag for arter *udover* plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Indsatser for arter (antal)			Total
Art	Navn	Indsatstype	
1365	Spættet sæl	Færdselsregulering ved skiltning	2
1364	Gråsæl	Færdselsregulering ved skiltning	2
A127	Trane	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A132	Klyde	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A222	Mosehornugle	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A119	Plettet Rørvagtel	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A081	Rørhøg	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A021	Rørdrum	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A193	Fjordterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
A194	Havterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
A195	Dværgterne	Færdselsregulering ved skiltning	1

I tabel V og VI er kun medtaget mål og indsatser for fuglearterne, hvor de er på udpegningsgrundlaget i de respektive fuglebeskyttelsesområder, dvs. henholdsvis F82 Bøtø Nor, F83 Hyllekrog – Rødsand, og hvor denne indsats ligger udover indsatsen for naturtyper.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer i N173 forventes at medføre, at naturtyper og arter på sigt opnår gunstig bevaringsstatus. Dette indebærer:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres naturtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestand af de udpegede fuglearter på nationalt og/eller internationalt niveau: De kortlagte levesteder for fjordterne inden for Natura 2000-området bringes til eller

fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 20 fjordterner er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.

Af de kortlagte levesteder for havterne inden for Natura 2000-området bør mindst 75 % enten bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes placering fremgår af basisanalysen for området.

De kortlagte levesteder for dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.

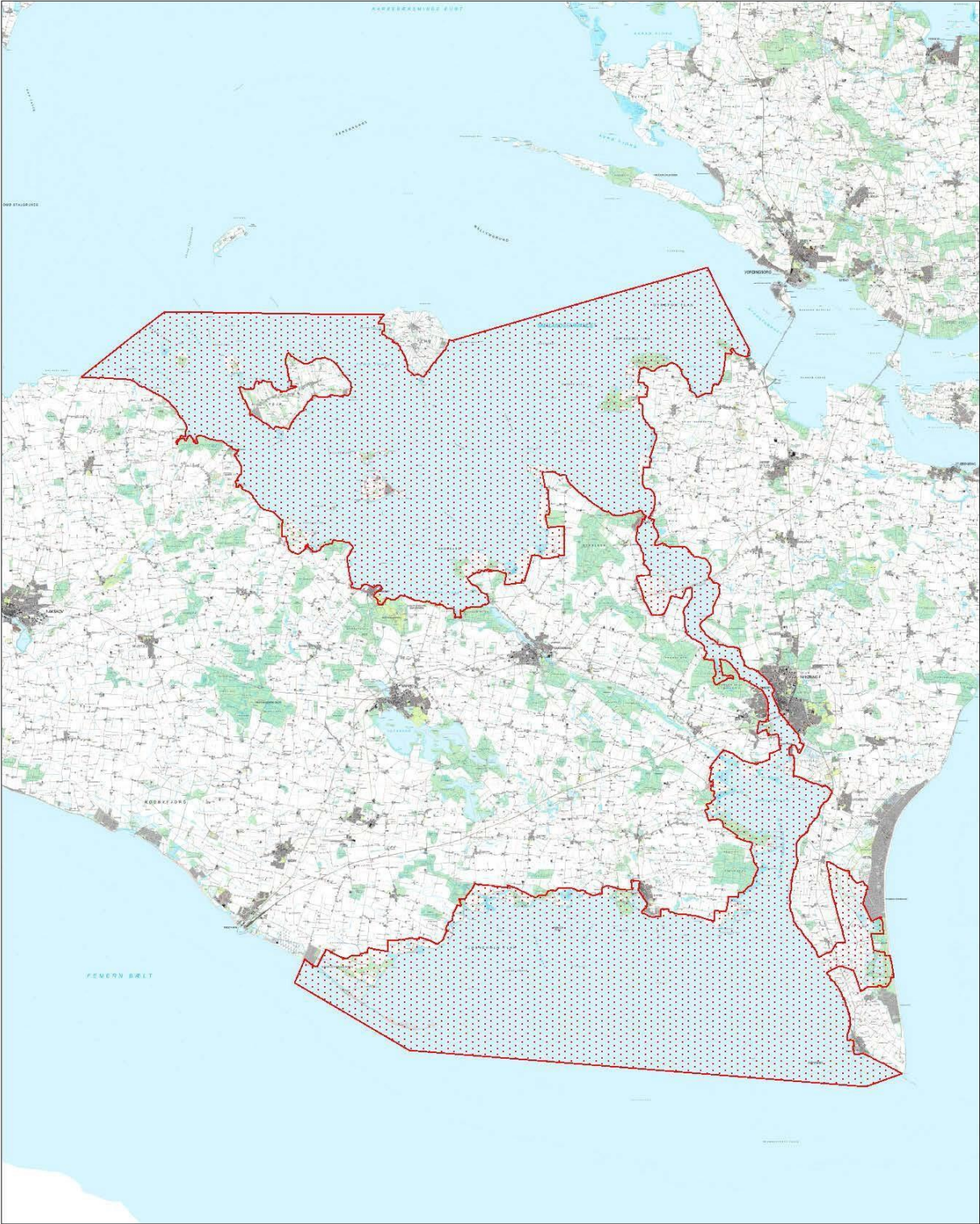
De kortlagte levesteder for splitterne inden for Natura 2000-området bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 60 splitterner, er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.

Tilstanden og det samlede areal af levesteder for arter for bramgås og sangsvane som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 2000 bramgæs, 5500 grågæs og 1470 sangsvaner.

Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås, mørkbuget knortegås, troldand, skarv, trane og havørn som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

Bilag 2: Kortbilag

Kort over Natura 2000-områdets afgræsning

Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget

Udpegningsgrundlaget Habitatområde 152:

Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Vadeflade (1140)
	Lagune* (1150)	Bugt (1160)
	Rev (1170)	Strandvold med enårige planter (1210)
	Strandvold med flerårige planter (1220)	Kystklit/klippe (1230)
	Enårig strandengsvegetation (1310)	Strandeng (1330)
	Forklit (2110)	Hvid klit (2120)
	Grå/grøn klit (2130)	Klitlavning (2190)
	Kransnålealge sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Kalkoverdrev* (6120)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på muld (9120)
	Bøg på kalk (9510)	Ege-blandskov (9160)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Skæv vindelsnegl (1014)	Eremit* (1084)
	Stor Vandsalamander (1166)	Bredøret flagermus (1308)
	Damflagermus (1318)	Gråsæl (1364)
	Spættet sæl (1365)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 82

Arter:	Sædgås T	Bramgås T
	Rørhøg Y	Plettet Rørvagtel Y
	Engsnarre Y	Trane Y

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 83

Arter:	Skarv T	Rørdrum Y
	Knopsvane T	Sangsvane T
	Sædgås T	Mørkbuget Knortegås T
	Hvinand T	Lille Skallesluger T
	Havørn Y	Rørhøg Y
	Plettet Rørvagtel Y	Blishøne T
	Klyde Y	Splitterne Y
	Fjordterne Y	Havterne Y
	Dværgterne Y	Mosehornugle Y

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 85

Arter:	Knopsvane T	Sangsvane T
	Grågås T	Hvinand T
	Toppet Skallesluger T	Havørn TY
	Rørhøg Y	Blishøne T
	Klyde Y	Fjordterne Y
	Havterne Y	Dværgterne Y

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 86

Arter:	Knopsvane T	Sangsvane T
	Taffeland T	Troldand T
	Hvinand T	Stor Skallesluger T
	Havørn TY	Rørhøg T

Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra Habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Ved fuglearter: T=trækfugle, Y=ynglefugl. Udpegningsgrundlaget for habitatområdet er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

lollandkommune GULDBORGSUNDKommune

